

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Mgr. Viktória Janeková

Aktivizujúce metódy v hudobnej výchove

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Osvedčená skúsenosť odbornej praxe

Prešov

2012

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: Mgr. Viktória Janeková

Kontakt na autora: Základná škola Československej armády 22, 080 01 Prešov
viki.janek gmail.com

Názov OPS/OSO: Aktivizujúce metódy v hudobnej výchove

Rok vytvorenia OPS/OSO: 2012

Odborné stanovisko vypracoval: Mgr. Romana Frková

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe/osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov projektu Profesionálny a kariérny rast pedagogických zamestnancov. Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

Notové písmo, Orffovo inštrumentárium, hudobno – pohybové etudy, hra, rytmizácia, hra na telo, kľúčové kompetencie, dramtizácia, medzipredmetové vzťahy, aktivizujúce metódy, motivácia

Anotácia

Vo svojej práci ponúkam zásobník hudobno-dramatických, rytmických a pohýbových hier zameraných na aktivitu žiakov počas hodín hudobnej výchovy v primárnom vzdelávaní. Súbor týchto aktivít som začala zbierať už počas štúdia na vysokej škole a praxou som ich rozšírila a obohatila o mnohé variácie, ktoré sa mi osvedčili v praxi. Okrem týchto námetov ponúkam aj návod na prácu s nimi počas výučby, či už rytmizácie, nácvičku piesni, alebo hudobnej dramtizácie na hodinách hudobnej výchovy na prvom stupni.

OBSAH

Úvod

1 TEORETICKÁ ČASŤ	6
1.1 Ciele ISCED1 a kľúčové kompetencie.....	6
1.2 Vzdelávacie oblasti a prierezové témy.....	7
1.3 Predmet Hudobná výchova v primárnom vzdelávaní.....	8
1.4 Aktivizujúce metódy a organizačné formy vyučovania.....	11
2 PRAKTICKÁ ČASŤ	13
2.1 Zásobník hudobých hier.....	13
2.2 Odporúčania pre prax.....	28
Záver	29
Zoznam príloh	30

ÚVOD

Vzdelávacia oblasť Umenie a Kultúra, ktorej súčasťou v primárnom vzdelávaní sú hudobná výchova a výtvarná výchova, zohrávajú významnú úlohu v edukácii žiakov. Rozvíjajú u žiakov estetické cítenie, pomáhajú pri budovaní ich vlastnej umeleckej identity. V predmete Hudobná výchova v primárnom vzdelávaní sa žiakom postupne odкрýva široká umelecká škála práce s hudobným dielom prostredníctvom rôznych činností blízky žiakom tohto veku.

Počas mojej pedagogickej praxe som využila širokú škálu hudobno-pohybových hier, rytmických cvičení i hudobnej dramatizácie, ktoré boli predovšetkým zamerané na hravý spôsob výučby jednotlivých hudobných pojmov v primárnom vzdelávaní. Tieto hrové aktivity viedli žiakov k aktívnemu poznávaniu hudobnej teórie, piesňového materiálu v primárnom vzdelávaní, ako aj k samostatným hudobným dielkam, ktoré boli vytvorené žiakmi. Okrem hudobného vzdelávania sa žiaci podieľali aj na samotnej hudobnej tvorbe a produkcii v rámci možnosti triedy a školy. Okrem hudobného vzdelávania boli tieto aktivity jedným z najvhodnejších spôsobov v oblasti umeleckého cítenia a hudobnej gramotnosti.

Vo svojej OPS/OSO ponúkam vlastné hudobno-pohybové, rytmické a dramatické aktivity, ktoré možno využiť pri výučbe hudobnej teórie, rytmizácie, dramatizácie, ako aj pri nácviaku piesni v primárnom vzdelávaní.

1 TEORETICKÁ ČASŤ

Primárne vzdelávanie žiakov zahŕňa sedem vzdelávacích oblastí, v ktorých žiaci nadobúdajú vedomosti a zručnosti a osvojujú si kľúčové kompetencie. Cieľovou oblasťou našej práce je predmet Hudobná výchova, ktorý je jednou zo súčasti vzdelávacej oblasti Umenie a kultúra. Tento predmet spája v sebe mnoho činností, ktoré žiaci aplikujú na jednotlivých hodinách počas primárneho vzdelávania. Jednou z takýchto vokálno-intonačných a percepčných činností je aj výučba hudobnej teórie, ktorá je súčasťou primárneho vzdelávania a hudobnej gramotnosti už od prvého ročníka základnej školy a ktorá v sebe zahŕňa širokú škálu pojmov hudobnej komunikácie. Tento predmet prostredníctvom najprirodzenejších schopností, ako sú hravosť, spontánnosť, zvedavosť a bezprostrednosť, s ktorými žiaci vstupujú do základných škôl, stimuluje žiakov, ale aj pedagógov k efektívnemu procesu edukácie a vzdelávania na prvom stupni.

Aby tomu naozaj tak bolo, je nutné poznať a aplikovať do praxe Štátny vzdelávací program pre 1. stupeň základnej školy v Slovenskej republike, jeho ciele a požiadavky na žiaka, ako aj ďalšie teoretické poznatky z oblasti didaktiky a pedagogiky, ktorým sa budeme venovať v tejto teoretickej časti.

1.1 Ciele ISCED 1 a kľúčové kompetencie

Školský vzdelávací program ISCED 1 pre primárne vzdelávanie žiakov je súčasťou Štátneho vzdelávacieho programu. Ide o najvyšší cieľovo programový projekt vzdelávania daný novým školským zákonom, ktorý okrem iného, zahŕňa a objasňuje profil absolventa primárneho vzdelávania, zahŕňa rámcové plány tohto stupňa vzdelávania, ako aj rámcové osnovy pre jednotlivý stupeň vzdelávania (ŠPÚ, ISCED 1, 2008,s.3). V tomto dokumente je jasne vymedzený celý program vzdelávania a edukácie, ako aj jasne stanovené ciele primárneho vzdelávania.

Dôležitou súčasťou vzdelávania žiakov na jednotlivých stupňoch vzdelávania je rozvoj kľúčových kompetencií, ktoré sú prispôsobené jednotlivým stupňom vzdelávania. Vychádzajú z potrieb a schopností žiakov pri rozvíjaní ich konania, hodnotenia, porozumenia, ako aj dorozumievania sa a to z hľadiska potrieb a záujmov žiakov, ako aj požiadaviek regiónov i komunity v ktorej sa žiaci pohybujú. Primárne vzdelávanie poskytuje východiskovú bázu pre postupné rozvíjanie kľúčových kompetencií žiakov, ako základu všeobecného vzdelania prostredníctvom týchto cieľov (ŠPÚ, ISCED 1, 2008,s.6) :

- Poskytnúť žiakom bohaté možnosti vedeného skúmania ich najbližšieho kultúrneho a prírodného prostredia tak, aby sa rozvíjala ich predstavivosť, tvorivosť a záujem skúmať svoje okolie.
- Umožniť žiakom spoznávať svoje vlastné schopnosti a rozvojové možnosti a osvojiť si základy spôsobilosti učiť sa učiť a poznávať seba samého.
- Podporovať kognitívne procesy a spôsobilosti žiakov kriticky a tvorivo myslieť prostredníctvom získavania vlastnej poznávacej skúsenosti a aktívnym riešením problémov.
- Vyvážené u žiaka rozvíjať spôsobilosti dorozumievať sa a porozumieť si, hodnotiť a iniciatívne konať aj na základe sebariadenia a sebareflexie.

- Podporovať rozvoj intrapersonálnych a interpersonálnych spôsobilostí, otvorene vstupovať do sociálnych vzťahov, účinne spolupracovať pri rozvoji sociálnej vnímavosti a citlivosti voči spolužiakom, učiteľom, rodičom a ďalším ľuďom obce, ako aj k svojmu širšiemu kultúrnemu a prírodnému okoliu.
- Viest' žiakov k tolerancii a k akceptovaniu iných ľudí a ich duchovno- kultúrnych hodnôt.
- Naučiť žiakov uplatňovať svoje práva a súčasne plniť svoje povinnosti, niesť zodpovednosť za svoje zdravie a aktívne ho chrániť a upevňovať (ŠPÚ, ISCED 1, 2008,s.6,7).

Napĺňanie týchto cieľov sa v primárnom vzdelávaní uskutočňuje prostredníctvom rozvoja kľúčových kompetencií. Výber týchto kompetencií na jednotlivých stupňoch vzdelania nie je náhodný. Je určený Európskym referenčným rámcom kľúčových spôsobilostí, ktoré zohľadňujú hodnoty a potreby našej spoločnosti a nášho školského systému. Ani jedna z kompetencií, ktoré u žiakov rozvíjame počas edukačno-vzdelávacieho procesu nevystupuje a ani sa nedá rozvíjať samostatne. Ide o vzájomne sa prelínajúcu sústavu nadpredmetového charakteru. K ich naplneniu neprispievame jednotlivo na určitých hodinách. Na ich všestranný, komplexný a trvalý rozvoj vplýva celá edukačno-výchovná sústava, s ktorou sa žiak stretáva v škole počnúc vzdelávacím obsahom, organizačnými formami, metódami výučby, prostredím, ktoré vytvára škola pre žiaka, programovými, či záujmovými aktivitami školy, končiac činnosťou mimo vyučovania a mimoškolskou činnosťou.

Každý stupeň vzdelávania rozvíja určité kľúčové kompetencie u žiakov. Ich osvojenie a cielené rozvíjanie na jednotlivých stupňoch vzdelávania tvorí pevné základy pre ďalší rozvoj a vzdelávanie. U žiaka na primárnom stupni vzdelávania osvojujeme tieto kľúčové kompetencie, spôsobilosti (ŠPÚ, ISCED 1, 2008, s.8,9.):

1. **Sociálne komunikačné kompetencie (spôsobilosti)**
2. **Kompetencie v oblasti matematického a prírodovedného myslenia**
3. **Kompetencie v oblasti informačných a komunikačných technológií**
4. **Kompetencia učiť sa učiť**
5. **Kompetencia riešiť problémy**
6. **Osobné, sociálne a občianske kompetencie**
7. **Kompetencia vnímať a chápať kultúru a vyjadrovať sa nástrojmi kultúry**

Každá z týchto kompetencií, spôsobilostí, má svoje jasné ciele, ktoré by mal pedagóg rozvíjať a prehĺbovať v jednotlivých ročníkoch primárneho vzdelávania. Tieto kompetencie sa prelínajú jednotlivými oblasťami vzdelávania. Dôležité pre učiteľa je jasné a zrozumiteľné zadefinovanie kognitívnych, afektívnych a psychomotorických cieľov, ktoré by sme mali prostredníctvom daných kompetencií u žiakov dosiahnuť a rozvíjať v primárnom vzdelávaní. Rozvoj týchto všetkých kompetencií napomáha komplexnému vývoju žiackej osobnosti a jeho vedomosti.

1.2 Vzdelávacie oblasti a prierezové témy

Vzdelávacie oblasti a prierezové témy sú dôležitou súčasťou ISCED 1. Do ich obsahu je premietnuté kultúrne dedičstvo a jeho chápanie pre ďalšie generácie. Celý obsah vzdelávania, ktorý sa prelína Vzdelávacími oblasťami a prierezovými témami je vytvorený

na základe kultúrnej tradície, ktorá vychádza z minulosti národa a našej spoločnosti a zároveň nových poznatkov a inovácii v jednotlivých kultúrnych oblastiach.

Pre pochopenie celého tohto dokumentu a jeho významu, ako aj profilácie škôl, je dôležité pojmovo rozlíšiť tieto dve oblasti. Dokument ISCED 1- Primárne vzdelávanie (2008,s.10) uvádza: „**Vzdelávacie oblasti** sú okruhy, do ktorých patrí problematika vyčlenená z obsahu celkového vzdelávania a z formovania kľúčových kompetencií. **Prierezové témy** sa prelínajú vzdelávacími oblasťami.“ Obsah vzdelávacích oblastí je rozpracovaný a sprostredkovaný žiakom prostredníctvom jednotlivých učebných predmetov, kde v súlade s dokumentom ISCED 1 sa školám dáva možnosť doplnenia ďalších predmetov v daných vzdelávacích oblastiach.

Aby bol celkový obsah primárneho vzdelávania zrozumiteľný a priehľadný, je rozdelený do siedmych vzdelávacích oblastí, ktoré vychádzajú z obsahu vzdelávania a rozvoja kľúčových kompetencií a to:

1. **Jazyk a komunikácia** - Slovenský jazyk a literatúra, Prvý cudzí jazyk
2. **Matematika a práca s informáciami** – Matematika, Informatická výchova
3. **Príroda a spoločnosť** – Prírodoveda, Vlastiveda
4. **Človek a hodnoty** – Etická výchova, Náboženská výchova
5. **Človek a svet práce** – Pracovné vyučovanie
6. **Umenie a kultúra** – Hudobná výchova, Výtvarná výchova
7. **Zdravie a pohyb** – Telesná výchova

Prierezové témy sa týmito vzdelávacími oblasťami prelínajú, jednotlivo súvisia a odrážajú aktuálne problémy danej doby. Zároveň slúžia ako riešenie a prevencia jednotlivých páličivých situácií, prispievajú v nemalej miere k rozšíreniu rozhľadu žiakov, osvojeniu si postojov, hodnôt, rozhodnutí a nemalej miere prispievajú k prehlbovaniu základného učiva i samotnej jeho aplikácie v reálnom živote. Tieto prierezové témy prispievajú k rozvoju kľúčových kompetencií žiaka. Môžu sa vyučovať v rámci jednotlivých predmetov, alebo ako samostatne voliteľný predmet (2008,s.10). ISCED 1 pre primárne vzdelávanie uvádza tieto prierezové témy:

- **Osobnostný a sociálny rozvoj**
- **Enviromentálna výchova**
- **Mediálna výchova**
- **Multikultúrna výchova**
- **Dopravná výchova** – výchova k bezpečnosti v cestnej premávke
- **Ochrana života a zdravia**
- **Tvorba projektu a prezentačné zručnosti**

1.3 Predmet Hudobná výchova v primárnom vzdelávaní

Hudobná výchova v primárnom vzdelávaní je u žiakov veľmi obľúbeným predmetom vysvetlenie je veľmi jednoduché. Vychádza z ich prirodzených prejavov, ako je spontánnosť a hra. Všetky činnosti, ktoré žiaci aplikujú v tomto predmete žiaci na prvom stupni sú prejavom ich zážitku z hudby, ktorý vyjadrujú najrozmanitejšími spôsobmi a to spevom, pohybom, hrou na hudobný nástroj, dramatizáciou, kreslením a inými činnosťami. Predmet Hudobná výchova, ako sme už spomínali vychádza zo vzdelávacej oblasti Umenie a kultúra, ktorá je zameraná na estetické a umelecké vnímanie sveta očami žiakov. Zahŕňa dva výchovné predmety: Výtvarná výchova a Hudobná výchova. Táto oblasť vychádza z kultúrneho dedičstva, ako aj z kultúr iných národov. Vo svojom obsahu odráža kultúru rôznych regiónov Slovenska, ako aj odkaz kultúrnych osobností zo Slovenska i zo zahraničia a odkaz ich umeleckej tvorivosti. Táto oblasť podnecuje žiakov k ich tvorivosti, vyjadreniu ich

estetického cítenia, vyjadreniu ich názoru k umeleckým dielam, ako aj prezentovaniu vlastnej tvorby. Ciele tejto vzdelávacej oblasti dokument ISCED 1 (2008, s.17) definuje takto:

- ❖ Dokázať chápať význam umenia a estetickej činnosti v každodennom živote
- ❖ Získať poznatky o umeleckej tvorbe súčasnej i minulej
- ❖ Budovať povedomie vlastnej kultúrnej identity
- ❖ Rozlišovať hlavné umelecké druhy, opisovať svoje estetické zážitky z vnímania umeleckých diel, rešpektovať a tolerovať hodnoty iných kultúr
- ❖ Primerane veku si vytvárať vlastné názory a postoje
- ❖ Dokáže tvorivo vyjadrovať svoje predstavy a myšlienky vybraným druhom umenia
- ❖ Formovanie vizuálnej, sluchovej a pohybovej gramotnosti

Je dôležité, aby pedagóg dokázal premeniť tieto základné ciele z danej oblasti do čiastkových cieľov daného predmetu, v našom prípade hudobnej výchovy.

Hlavný cieľ predmetu Hudobná výchova ISCED 1(ŠPÚ,2008,s.117) definuje v troch oblastiach a to:

- ✓ Prostredníctvom poznania a interpretácie slovenských ľudových piesní, pochopiť jej postavenie v živote človeka a prostredníctvom piesne osvojiť si hudobný materinský jazyk
- ✓ Poznanie slovenského zvykoslovia, žánrovosť piesní a prostredníctvom piesní získavať základy národnej identity a vlastenectva
- ✓ Poznávanie umeleckých smerov, artefaktov a dokázať ich chápať, ako prirodzenú súčasť života

Tento hlavný cieľ rozmieňajú na drobné dielčie ciele a to kognitívne, socioafektívne a psychomotorické, ktoré sú podrobne rozpracované v dokumente ISCED 1. Ich realizáciou a odstupňovaním v jednotlivých ročníkoch primárneho vzdelávania dosiahneme rozvoj všetkých už spomínaných kľúčových kompetencií tak, aby sme u žiakov rozvinuli nielen ich citové vnímanie umeleckých diel, ale aj vnímavých poslucháčov a chápacích prijímateľov iných umeleckých žánrov.

Podľa tohto dokumentu(ŠPÚ,2008,s.117,118) sú tieto ciele zadefinované takto:

Kognitívne ciele

- Poznávať svet zvukov a hudby na báze princípov detskej hry a jej foriem
- Prostredníctvom hudobných aktivít postupne získať elementárne základy hudobných vedomostí, hudobného jazyka, výrazových prostriedkov a učiť sa s nimi tvorivo pracovať a využívať
- Prospievať k rozvoju osobnosti žiaka, rozvíjaniu hudobnosti, prostredníctvom komplexných hudobných činností
- Zvládnuť postupný prechod od spontánnych a hravých činností k zámernej práci s umeleckým dielom a hrať s pravidlami
- Poznávať zákonitosti tvorby hudobných diel a chápať vybrané umelecké diela tak, aby žiaci rozpoznávali a interpretovali veku primerane dané diela
- Získať základy hudobného myslenia, elementárne základy hudobno-estetického vedomia v sústave hudobných vedomostí

Socioafektívne ciele

- Uvedomovať si a rozlišovať mravné a estetické hodnoty, otvorenosť a tvorivosť

- Empaticky prístup k precíteniu a pochopeniu umeleckých diel a asertívne vyjadrovať vlastné názory a postoje
- Prístupovať k vnímaniu umeleckých hodnôt rôznych kultúr bez predsudkov
- Získať schopnosti pracovať v tíme, vedieť plánovať, propagovať, realizovať a prezentovať vlastnú i skupinovú prácu
- Chápať umenie v jeho rôznych podobách a súvislostiach a vnímať ho ako prostriedok skvalitnenia a skultúrnienia svojho života

Psychomotorické ciele

- Realizovať na primeranej úrovni svoje hudobné predstavy na základe získaných zručností na základe a súčinnosti s hudobnými, výtvarnými, pohybovými a literárnymi predstavami a integrovať ich v individuálnych, alebo skupinových projektoch
- Dokázať zostaviť auditívne, vizuálne i dramatické prvky

Dôležitú zložku nášho predmetu tvorí jeho obsah. Ten je dostatočne rozmanitý nato, aby sme prostredníctvom neho umelecky rozvinuli osobnosť žiakov. Zahŕňa v sebe bohatý hudobný materiál, ktorý žiakom približuje:

- hudobné príbehy a rozprávky
- rozmanitý svet piesní a to nielen zo Slovenska
- počúvanie hudobných diel
- hudobno-pohybové a tanečné hry
- sústavu všetkých hudobných činností
- zvyky a tradície so zameraním na jednotlivé ročné obdobia

Obsah predmetu Hudobná výchova sa prelína a prehĺbuje v každom ročníku primárneho vzdelávania. V 1.-3. Ročníku neexistuje bližšia špecifikácia do nejakých špecifických celkov, alebo tematických okruhov. V 4. Ročníku ISCED 1(2008,s.118) odporúča učivo rozdeliť do dvoch tematických okruhov, a to:

- 1) Ľudová pieseň v živote človeka a spoločnosti
- 2) Poslanie hudby v našom živote

Predmet Hudobná výchova spája v sebe mnoho činností, ktoré žiaci aplikujú na hodinách. Ide o vokálne činnosti, vokálno-intonačné činnosti, inštrumentálne činnosti, hudobno-pohybové činnosti, percepčné činnosti a hudobno-dramatické činnosti. Sú to zároveň schopnosti, kompetencie, ktoré sa navzájom prelínajú a dopĺňujú na hodinách hudobnej výchovy. Každá z týchto oblastí má svoj obsah, ktorého ciele sa realizujú v jednotlivých ročníkoch primárneho vzdelávania. Obsah týchto činností definuje Štátny vzdelávací program(2008,s.118-119) takto:

Vokálne činnosti:

- Základy speváckeho dýchania, držanie tela, nasadenie tónu a jeho tvorba, hlasový rozsah a jeho rozširovanie, kultúra hlasového prejavu, jednohlas, dvojhlas, kánon, durová a mólová intonácia, hudobný rytmus a metrum, taktovanie a taktovacie gestá, orientácia v grafickom zázname jednoduchej melódie – čítanie nôt, určovanie rytmu, tempa, dynamiky

Inštrumentálne činnosti:

- Hra na detských hudobných nástrojoch, štylizácia zvukov a javov z prírody, rozprávok, ostinátny sprievod, tvorba sprievodov v danom taktovaní, tvorivá rytmizácia, improvizácia, jednoduché hudobné formy a ich prezentácia

Hudobno-pohybové činnosti:

- Vyjadrenie hudby pomocou pohybu, gesta, tanca, pohybové vyjadrenie rytmu a charakteru piesne, hra na tele, vydrenie dynamiky v hudbe, používanie taktovacích gest, pohybové vyjadrenie nálady hudobného diela

Percepčné činnosti:

- Aktívne vnímanie hudby, jej prežívanie, rozlíšenie žánrov hudby, interpretácia, rozlíšenie zvukov, tónov, dynamika v hudobnom diele, jeho význam, počúvanie hudby, rozlíšenie piesne ľudovej, autorskej, jednohlasnej a viachlasnej melódie, kánon, hudobné frázovanie, predohra, medzihra, dohra hudobného diela, sluchové rozlíšenie kontrastu hudobného diela, variačná zmena v hudobnom diele, vizualizácia a verbalizácia hudobného diela, sformulovanie názoru na hudobné dielo

Hudobno-dramatické činnosti:

- Využitie všetkých spomínaných činností na tvorbu a prevedenie dramatického príbehu

Tieto činnosti vedú k rozvoju kompetencií v danom predmete a vedú žiakov k určitým výkonom, prostredníctvom ktorých si osvojujú elementárnu oblasť hudobnej gramotnosti. V primárnom vzdelávaní veľkú úlohu pri pochopení a tvorbe hudobného diela zohráva zážitkové učenie na hodinách hudobnej výchovy. V tomto vekovom rozmedzí je žiakom veľmi blízke a zážitok z hudby, hudobného diela sprostredkovaného na hodinách prenáša do kognitívnych znalostí v tejto oblasti, ktoré zostávajú dlho trvácne.

1.4 Aktivizujúce metódy a organizačné formy vyučovania

Pojem aktivizujúce metódy vyučovania je veľmi široký. Nie je možné poukázať len na zopár metód, ktoré patria do tejto kategórie. Všetky metódy, ktoré vedú k aktívnemu osvojovaniu učiva možno považovať za aktivizujúce. Ide o to, aby si žiak prostredníctvom týchto metód osvojoval učivo aktívne, hodnotnejšie, aby jeho trvácnosť v tomto prípade bola čo najdlhšia. Aby sme sa lepšie zorientovali v kategorizácii metód, uvedieme najprv ich globálne delenie.

Najpoužívanejším delením podľa E. Petláka (2004,s.127) je triedenie podľa vyučovacieho procesu a to na metódy:

- Motivačné – vzbudzujú záujem o učenie
- Expozičné – žiak sa oboznamuje s učivom
- Fixačné – zahŕňajú opakovanie a utvrdzovanie učiva
- Diagnostické a klasifikačné – zahŕňajú hodnotenie, kontrolu a klasifikáciu

Ďalej E. Petlák (2004,s.128) uvádza, že podľa J. Maňáka – V. Šveca môžeme členiť metódy:

- **Klasické vyučovacie metódy** – tu zahrňujú metódy *slovné* (monologické, dialogické, metóda písomných prác, či metóda práce s knihou, textom, učebnicou), metódy *názorné* (pozorovanie predmetov a javov, demonštrácia obrazov, pokusov, činností, projekcia – statická, dynamická), metódy *praktické* (návčik pohybových a praktických zručností, pokusy, laboratórne činnosti, grafické a výtvarné práca, pracovné činnosti)
- **Aktivizujúce metódy** – patria tu *diskusné metódy*(diskusia spojená s vysvetľovaním, diskusia problémová, skupinová, pódiová, brainstorming a jeho

varianty), *heuristické metódy*(heuristický rozhovor, beseda, heuristický návod TRIZ, metódy DITOR, IDEALS), *situačné metódy*(prípadové práce, konfliktné situácie, záťažové situácie), *problémové metódy*(riešenie problémových úloh, problémové vyučovanie, riešenie divergentných úloh), *inscenačné a simulačné metódy*(inscenácia, hranie podľa predlohy), *didaktické hry*(učebné, slovné, grafické, pohybové, inscenačné, stimulačné, rozhodovacie, plánovacie), *projektové metódy*(riešenie projektovej úlohy, ktoré môže byť krátkodobé, strednodobé, dlhodobé), *výskumné metódy*(samostatné riešenie úloh problémového charakteru, získavanie podkladového materiálu k nim a jeho zhodnotenie)

- **Komplexné výučbové metódy** – to tejto skupiny patria *frontálna výučba, projektové vyučovanie, zážitkové vyučovanie, skupinové a kooperatívne vyučovanie, brainstorming, otvorené učenie...*

V prípade aktivizujúcich metód sa u žiaka nerozvíja len stránka vedomostná, ale ide aj o rozvoj intelektu a emocionálneho hľadiska u žiakov. Aby došlo naozaj ku komplexnému rozvoju všetkých aspektov žiakovho učenia a poznávania, je dôležité, akým spôsobom a do akej miery dokáže učiteľ vybrať a uplatňovať tieto metódy počas vyučovania v jednotlivých predmetoch. V didaktickej teórii neexistuje jednoznačná klasifikácia aktivizujúcich metód. Podľa E. Petláka (2004,s.147) do tejto kategórie aktivizujúcich metód patria:

- ❖ Diskusia
- ❖ Brainstorming – okrem ústnej podoby tu môžeme zahrnúť aj brainwriting, individuálny brainstorming, konzekvenčný brainstorming, či brainstorming odložených nápadov
- ❖ Situačné metódy
- ❖ Prípadové metódy
- ❖ Riešenie problémových prípadov
- ❖ Riešenie konfliktných situácií
- ❖ Projektová metóda
- ❖ Inscenačné metódy
- ❖ Didaktické hry
- ❖ Metóda Philips 66
- ❖ HOBOS metóda
- ❖ Heuristické metódy
- ❖ Metóda tvorivého riešenia problémov – syntektika W.J.J. Gordona

Pri využití týchto metód je riadiacim a usmerňujúcim článkom výchovo-vzdelávacieho procesu, ktorý sprostredkúva žiakovi prostredníctvom týchto metód učivo aktívne, zážitkovo.

Vyučovacie metódy formy a zásady, ktoré skĺbuje výchovno-vzdelávacie proces veľmi úzko spolu súvisia. Každá z nich vymedzuje určitú časť vzdelávacieho procesu, ktoré v konečnom dôsledku tvoria jeden celok. Metódy ukazujú cestu, ktorou možno dosiahnuť stanovený cieľ, zásady dávajú dôraz na požiadavky a priebeh výučby a celého výchovno-vzdelávacieho procesu a organizačné formy zasa dávajú možnosť rôznorodého organizovania tohto procesu.

Základnou organizačnou formou vyučovacieho procesu je vyučovacia hodina. Čo sa týka klasifikácie organizačných foriem vyučovania k najzákladnejším hromadným formám patrí vyučovacia hodina. Tá však môže mať rôzne zameranie a tak podľa E. Petláka(2004,s.171) môžeme hovoriť o vyučovacích hodinách z týchto hľadísk:

- **Z hľadiska metodického postupu** – do tejto skupiny môžeme zaradiť hodiny základné, zvláštne typy hodín, filmové projekcie, besedy, hodiny práce s knihou, exkurziu, vychádzku, práce v dielnach, laboratóriu a pod.
- **Z hľadiska funkcie v systéme vyučovania** – úvodné hodiny, preberania nového učiva, aplikačné hodiny, zhrňujúce a záverečné hodiny a zaradzujeme tu aj školské výlety.
- **Z hľadiska obsahu vyučovania** – tu môžeme zaradiť všetky vyučovacie hodiny podľa predmetov učebného plánu školy

Dôležitou časťou sú aj formy nielen výchovno-vzdelávacieho procesu, ktorý prebieha v školách, ale aj formy mimoškolského vzdelávania. Tie môžeme rozdeliť do troch kategórií:

1. ***Hromadné formy*** – kde patrí výklad, prednášky, besedy, projekcie, filmy, koncerty a pod.
2. ***Skupinové formy*** – práca v skupinách, párové vyučovanie, záujmové útvary a pod.
3. **Individuálne formy** – 1 učiteľ- jeden žiak, výučba cudzích jazykov, hudobnej výchovy a pod.

K organizačným formám môžeme zaradiť aj novodobé koncepcie vyučovania, ako kooperatívne vyučovanie, projektové vyučovanie, integrované tematické vyučovanie, problémové vyučovanie, diferencované vyučovanie, programové vyučovanie, či koncepcie alternatívneho školstva, ktoré sú veľmi rozmanité.

Vhodné zvolená organizačná forma učiteľom, môže žiakom sprostredkovať efektívnejšie porozumenie učiva, stane sa pre žiakov zážitkom a ponechá nadobudnuté vedomosti a získané zručnosti v ich pamäti naddlho.

2 PRAKTICKÁ ČASŤ

Počas mojej praxe som v predmete hudobná výchova vyskúšala a vytvorila množstvo hudobno-pohybových, rytmických hier. V tejto kapitole Vám ponúkam niektoré z nich, ktoré sa mi v praxi osvedčili najviac. Zároveň dávam návod na variácie jednotlivých hier, ako aj ich využitie napríklad v CLIL aktivitách pri výučbe cudzieho jazyka.

2.1 Zásobník hudobných hier

Notové písmo

Gejzír nôť

Pomôcky: Vyrobené makety nôť rôznej hodnoty.

Pri tejto hre žiaci sedia v kruhu. Učiteľ má pri sebe makety nôť, ktoré sa dajú hádzať (najlepšie sú vyrobené z pamäťového drôtu a farebného staniolu, alebo krepového papiera). Učiteľ zoberie ľubovoľnú maketu a hodí ju žiakovi. Úlohou žiaka je pomenovať notu a jej hodnotu (celá, pólóvá, štvrt'ová, osminová), poprípade hodnotu noty môže aj vytlieskať. Kto sa pomýli vypadáva z kruhu von. Aby bola hra zaujímavejšia, môžeme pridať viac nôť i pomlčky. Víťazom sa stávajú tí, ktorí sa ani raz nepomýlia.

Nájdí mňa a môj hlasok.

Pomôcky: tabuľa, vyrobené noty z papiera, klobúk, lepiaca páska, metalofón, alebo zvonkohra, klavír

Na tabuľu si pripravíme notovú osnovu s dostatočne širokými linajkami. Doma z papiera pripravíme pre žiakov noty, ktoré majú v brušku napísané svoje meno (Cilka, Dalibor, Evička, Filoménka, Gusto, Anička a Hugo). V triede si pripravíme miesto, kde umiestnime metalofón, alebo zvonkohru. Žiakov si rozdelíme do troch skupín. Úlohou každej skupiny bude vytiahnuť si dve noty z klobúka, správne ich nalepiť na notovú osnovu a nájsť ich zvuk na pripravenom hudobnom nástroji. Túto aktivitu môžeme urobiť aj formou súťaže. Je vhodné pripraviť si noty a notovú osnovu aj na interaktívnej tabuli, kde si žiaci síce vytiahnu notu z klobúka, ale do novej osnovy ju už premiestnia pomocou pera na tabuli.

Kde bývam?

Pomôcky: Hádanky napísané na papieri, notová osnova, noty pripravené z papiera, lepiaca páska

Žiakov rozdelíme do troch skupín. Na vyznačené miesto si pripravíme hádanky. Na tabuľu si nakreslíme notovú osnovu so širšími linajkami a noty v pomiešanom poradí nalepíme na kraj tabule. Na pripravených papierikoch sú nasledovné hádanky:

- Patrím k mojim súrodencom, bývam v ich domčeku a mojimi susedmi sú Gusto a Hugo. Kto som? / Anička – nota a/
- Mojim susedom je Dalibor, sním si poklebetím najčastejšie, aj keď ostatných súrodencov mám tiež rada, ale bývajú na vyšších poschodiach, ako je to moje. Kto som? /Cilka – nota c/
- Bývam na najvyššom poschodí. Mojm dolným susedom je Anička, ktorej sa často z výšky krúti hlavička. Kto som? Hugo – nota h/
- Cilka a Evička sú moje sestričky medzi ktorými si trónim ja. Poznáte moje meno? / Dalibor – nota d/
- Filoménka občas driemka a Dalibor má veľký zhon. Učupená medzi nimi sedím ja! Ktože z Vás ma rozozná? /Evička . nota e/
- Evička a Gusto, vravia : „ S nami skús to“! . A mne sa z nich sem. Tam driemka. Ja som totiž...../ Filoménka – nota f/
- A mňa múdre hlavičky, obklopujú dve sestričky. Zdola Evka, zhora Anka, tej sa stále krúti hlávka! Kto som? /Gusto – nota g/

Úlohou každej skupiny je uhádnuť vytiahnutú hádanku a notu so správnym menom napísaným v brušku pripravených nôt na tabuli pripevniť na správne miesto v notovej osnove. Podobne, ako v prvom prípade je možné si pripraviť aj túto aktivitu na interaktívnej tabuli.

Notové kontajnery

Pomôcky: Interaktívna tabuľa

Na interaktívnej tabuli si zobrazíme na predvázacom zošite dva kontajnery. V jednom z nich sú v notách napísané celé mená tak, ako ich žiaci poznajú (Cilka, Dalibor, Evička, Filoménka, Gusto, Anička, Hugo) a v druhom kontajnery sa nachádzajú noty zapísané skratkou(c, d, e ,f g, a, h). Úlohou žiakov je správne priradiť noty s menom a so skratkou k sebe.

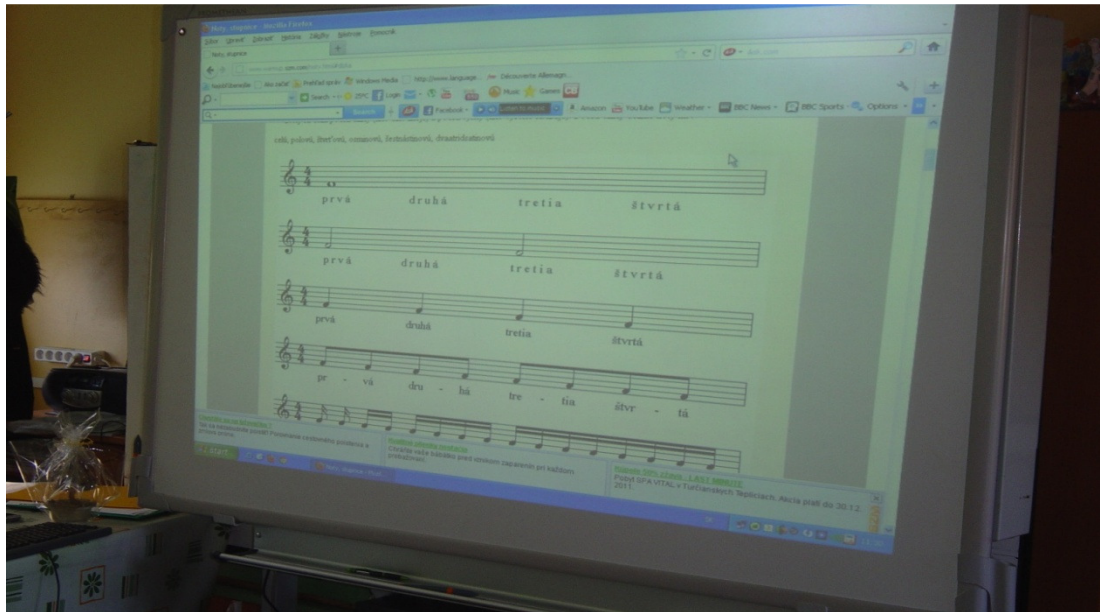
Táto úloha je zameraná na zapamätanie si správneho pomenovania nôt.

Notový domček

Pomôcky: Interaktívna tabuľa

Opäť budeme pracovať na interaktívnej tabuli, ale využijeme aj pripravené detské hudobné nástroje.

Na interaktívnej tabuli si pripravíme notovú osnovu a vedľa nej domček, v ktorom sú noty umiestnené na siedmich poschodiach, nie však v presnom poradí. Žiaci budú rozdelení do troch skupín. Úlohou každej skupiny je pomocou interaktívneho pera vybrať zlé umiestnené noty v domčeku, dať ich na správne miesto, zapísať ich do notovej osnovy, podpísať označení a nájsť ich správny tón pomocou pripravených hudobných nástrojov. Keďže úloh na vypracovanie je pre jednotlivca pomerne veľké množstvo, do splnenia úlohy sa zapája celá skupina.

obrázok č.1

Kokteil z nôt

Na túto aktivitu budeme potrebovať Orffovo inštrumentárium, metronóm. Žiakov si rozdelíme do troch skupín. Každá skupina si vyberie svoj hudobný nástroj

1. Skupina- celé noty- triangle
2. Skupina – pólóvé noty - bubienky
3. Skupina – štvrt'ové noty – rytmické paličky

Ak na škole nie je dostatok takýchto nástrojov, môžu sa žiaci v skupine striedať, alebo sa táto hra dá realizovať formou hry na telo.

Každá skupina sa postaví do jedného rohu triedy. Každá skupina bude mať spoločný rytmický text, ktorý ale bude zároveň „hrať“ na hudobných nástrojoch. Pozor text musí mať v jednom riadku najviac štyri slabiky, ktoré korešpondujú s hodnotou celej doby napr.: Skáče žaba – celá nota 1 úder

Kvaky, kvaky – pólóvá nota 2 údery

Preskakuje – štvrt'ová úder na každú slabiku

Všetky mláky – všetky skupiny vo svojich hodnotách

Skupiny si túto riekanku nacvičia v svojich notových hodnotách,

obrázok č.2

Najprv si ju skupiny precvičia jednotlivo, potom sa môžu prestriedať, posledný riadok si môžu zahrat' spolu, ale každá skupina zostáva v svojej notovej hodnote. Skupiny sa potom vystriedajú tak, aby si každá skupina mohla vyskúšať zahrat' každú notu. Skúste dať text vymyslieť žiakom, vzniknú Vám krásne rýmovačky, ktoré je možné využiť pri jednoduchých rytmických cvičeniach. Veľmi zaujímavé je aj prevedenie tohto cvičenia s hrou na telo. Je dobré ak sa učiteľ ujme role dirigenta.

Pohyblivé noty

K tejto aktivite budeme potrebovať tri ľubovoľné nástroje Orffovho inštrumentária, môžeme využiť aj metronóm, ak žiaci ešte nie sú si istí v počítaní dôb daných nôt. Žiakov si rozdelíme do troch skupín. Každá skupina predstavuje jednu notu a zároveň jej hodnotu. Jeden, alebo dvaja žiaci budú jednotlivé noty a ich hodnoty hrať na zvolených hudobných nástrojoch, zvyšok skupiny danú notu a jej hodnotu predstavia jednoduchým rovnakým pohybom(úklony, podrepy, upaženie a pod.) Tieto skupiny opäť striedame tak, aby si každá skupina vyskúšala pohybom vyjadriť každú notu a jej hodnotu.

1. Skupina – predstavuje hodnotu celej noty, hudobné nástroje bubienok, triangel
2. Skupina – predstavuje hodnotu pólovej noty, hudobné nástroje zvonkohra
3. Skupina – predstavuje hodnotu štvrt'ovej noty, hudobný nástroj, zvukový bubienok
4. Skupina – predstavuje hodnotu osminovej noty, hudobný nástroj agogo

obrázok č.3

obrázok č.4

obrázok č. 5

obrázok č.6

obrázok č.7

Rytmické cvičenia

Tóny – zvuky

Rytmické cvičenia začínam s cvičením, kde sa žiaci rozlišujú rozdiel medzi tónom a zvukom. V triede si pripravím 3 stanovištia.

1. Stanovište Tónusa Veľkého – na tomto stanovišti budú mať žiaci k dispozícii Orffovo inštrumentárium, kde si vyskúšajú, ako znejú obyvatelia tohto kniežactva. Ich úlohou bude, aby každý člen ich skupiny predviedol aspoň jeden tón na ľubovoľnom nástroji a spoločne, ako skupina doplnia ďalšie tri hodné nástroje, ktoré patria do tohto kniežactva.
2. Stanovište Nehudozvukova – tu majú žiaci k dispozícii rôzne nehudobné predmety, ich úlohou bude, aby každý zo skupiny predviedol 1 zvuk a ako skupina doplnili 3 zvuky do Nehudozvukova.
3. Stanovište „Kam patrí?“ – Toto stanovište majú žiaci pri interaktívnej tabuli. Na nej majú dva kontajnery, do ktorých majú správne roztriediť veci, ktoré vydávajú zvuk a veci, ktoré vydávajú tón. Svoje rozdelenie žiaci musia aj okomentovať a pre zopakovanie doplnia do každej skupiny dve príslušné veci, ktoré tam patria/ tie si vyberajú z pripravenej databázy, ktorá je naspodku tabule v priečinku odkazov/. Ak žiaci nemajú k dispozícii interaktívnu tabuľu, alebo dataprojektor, môžu túto aktivitu robiť, ako triedenie obrázkov, ktoré im pripraví učiteľ. Zvuky, ktoré majú doplniť si ťahajú zo „zázračného vrecúška“, ktoré im pripraví učiteľ.

Tieto stanovištia si skupiny žiakov vymieňajú v smere hodinových ručičiek tak, aby sa na každom stanovišti vystriedala každá skupina. Aj túto aktivitu môžeme časovo predĺžiť, alebo si znej vytvoriť samostatnú vyučovaciu hodinu, kde pridáme žiakom ďalšie tvorivé úlohy.

Prirad' ma a vytlieskaj

Na interaktívnej tabuli si zobrazíme na predvádzacom zošite dva kontajnery. V jednom z nich sú v notách napísané celé mená tak, ako ich žiaci poznajú (Cilka, Dalibor, Evička,

Filoménka, Gusto, Anička, Hugo) v rôznych hodnotách – celá, pólóvá, štvrt'ová a osminová hodnota a v druhom kontajneri sa nachádzajú noty zapísané skratkou(c, d, e ,f g, a, h). Úlohou žiakov je správne priradiť noty s menom a so skratkou k sebe podľa pokynu učiteľa, najprv v celých notách, pólóvých..atď. Úlohou žiakov, okrem správneho priradenia nôt, je správne rytmicky vytlieskať dané hodnoty nôt. Táto úloha je zameraná na zapamätanie si správneho pomenovania nôt a ich hodnôt.

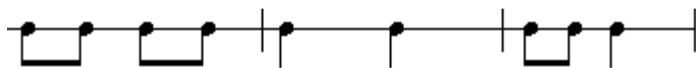
Tlieskačkové všeličo

Žiakov si rozdelím do dvoch skupín. Každá má svoje rytmické cvičenie.

obrázok č.8

- Rytmické cvičenie pre prvú skupinu
- Rytmické cvičenie pre druhú skupinu

obrázok č. 9

Úlohou každej skupiny je správne vytlieskať toto rytmické cvičenie najprv zvlášť po skupine a potom spoločne. Rytmické cvičenia skupinám vymením. V závere dám skupinám rytmickú úlohu – vymyslieť rytmické cvičenie z nôt, ktoré dostali v pôvodnej úlohe pre druhé družstvo.

Živé noty

Žiakov si rozdelíme do troch družín. Každá družina bude pomenovaná podľa hodnoty noty, ktorú im priradí učiteľ. Štyria žiaci budú tvoriť taktové čiary, na lepšie rozlíšenie im dám do rúk ukazovadlo. Hodnoty nôt budú zastupovať následne:

1. Družina –pólóvá = 2. Žiaci = 2 doby
2. Družina – štvrt'ová = 1. Žiak = 1 doba
3. Družina – osminová = 1. Žiak = 1/2 doby s označením, napr. červenou stužkou

Žiaci budú vytvárať živé partitúry, ktoré im učiteľ zadá. Najprv vytvorí živú partitúru, ktorú majú pripravenú na tabuli, alebo interaktívnej tabuli. Tí žiaci, ktorí netvorí partitúru a „živé noty“, vytlieskávajú jednotlivé cvičenia. Neskôr si živú partitúru skladajú žiaci sami, podľa toho z ktorej družiny koľko žiakov učiteľ vyberie.

/ žiaci skladajú partitúru v dvoj- alebo trojštvrt'ovom takte/

Tancujúce obrázky

Žiaci sú opäť rozdelení do troch notových družín:

1. Družina – pólóvá
2. Družina – štvrt'ová
3. Družina – osminová

V triede máme pripravené Orffovo inštrumentárium, z ktorého vyberiem tri hudobné nástroje, ktoré budú hrať jednotlivé hodnoty nôt následovne:

- Triangel – hrá hodnotu pólových nôt
- Bubenok – hrá hodnotu štvrtových nôt
- Paličky, alebo woodblock – hrá hodnotu osminových nôt

Všetky družiny sa pohybujú voľne v priestore za zvukov ľubovoľnej pesničky, ktorú vyberie učiteľ. Ak sa melódia preruší a zaznie rytmický nástroj príslušnej hodnoty, pohybuje sa v danej hodnote len tá družina, ktorej notová hodnota sa hrá. Ostatné družiny stoja v štronz. Rytmické hodnoty hrané jednotlivými nástrojmi postupne meníme tak, aby sa vystriedali všetky notové družstvá. To družstvo, ktoré sa pomýli a nezareaguje na svoj rytmický nástroj, vypadáva z hry. Družstvám notové hodnoty môžeme aj meniť.

Riekankolam

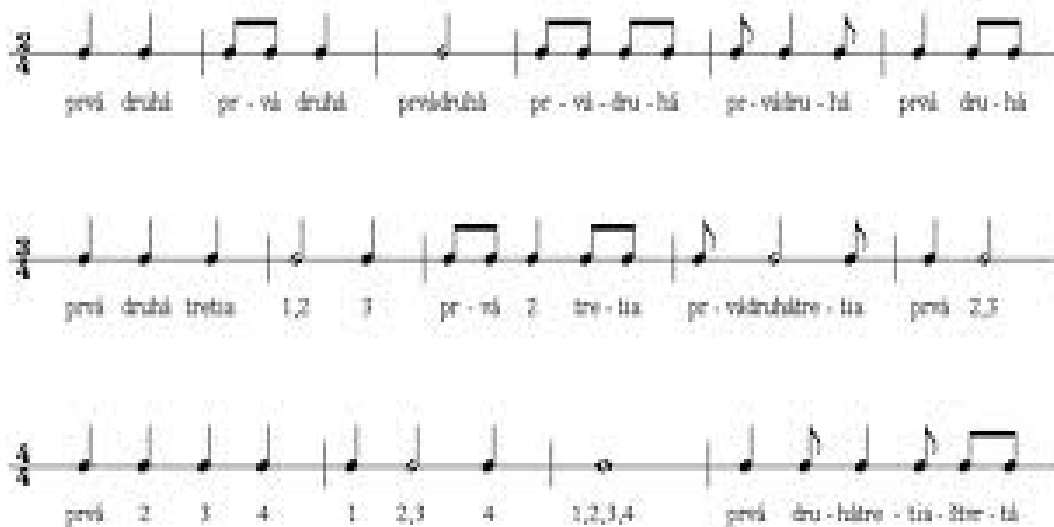
Žiakov rozdelíme do troch skupín. Každé skupine dáme krátku riekanku.

1. Skupina   Lienka, Lenka maličká
                      umyla si očička,
                      veselo si hopká,
                      až jej skáče bodka.
2. Skupina   Išla žaba zelená, na návštevu k myške.
                      Že si trocha posedí v jej novučkej chyžke.
                      Cestou si Vám vyspevuje, až sa chotár trasie,
                      Počúvajte milé deti, ako hrdlom trasie!
3. Skupina   Stratila sa nová pieseň, hľadá ju i pani Jeseň.
                      Nevie Vám ju nikto nájsť, ani vietor, ani mráz.
                      Prišla tetka Meluzína, nazrela k nám do komína
                      A vytiahla pesničku, pre Janička Aničku.

Žiakom dáme an výber rytmické nástroje z Orffovho inštrumentária. Úlohou žiakov je zrytmizovať tieto krátke riekanky podľa vlastného cítenia. Úlohu môžeme spestriť tým, že žiaci príslušnú riekanku vyjadria aj dramatizáciou za sprievodu vlastnej rytmizácie. Riekanky si môžu skupiny medzi sebou vymieňať, tým dostaneme viac zaujímavých rytmických kreácií.

Hudobná Baba

Zo žiakov v triede vyberieme jedného žiaka, ktorému na chrbát pripevníme krátke rytmické cvičenie v takte, ktorý učiteľ žiakovi prezradí. /cvičenia v jednotlivých taktoch postupne obmieňame (pri striedaní žiakov)/

obrázok č.10

Zvyšok žiakov rytmické cvičenie vytlieskávajú po jednotlivých taktov voľne pohybujú sa po triede na pokyn učiteľa. Úlohou „Hudobnej Baby“ je rozlúštiť rytmické cvičenie po taktov a správne ho zapísať do notovej osnovy. / na začiatku je lepšie hádať jeden, dva takty hudobnej hádanky s jednoduchším zápisom, neskôr môžeme takty pridať a trocha aj sťažiť/

Výmyselníci

Žiakov rozdelíme podľa vlastnej voľby do skupín. Každé skupine dáme na notovom papieri udaný takt a počet taktov. Žiaci môžu v skupine využiť toto notové písmo:

Nota Pauza názov noty alebo pauzy

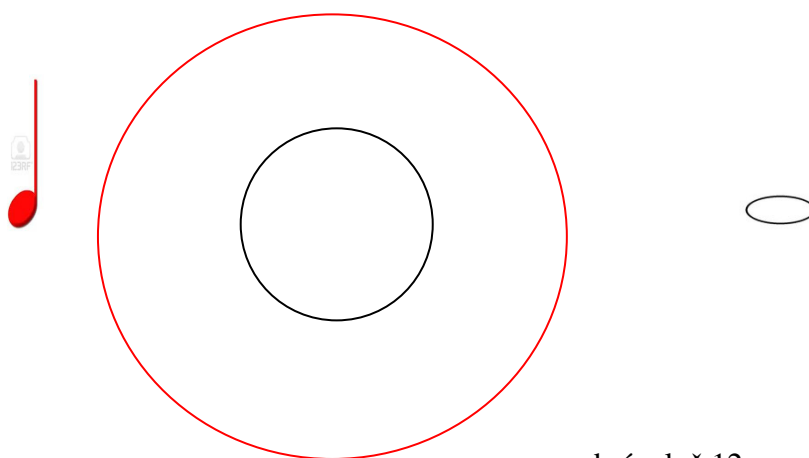
- celá
- polová
- štvrt'ová
- osminová

obrázok č. 11

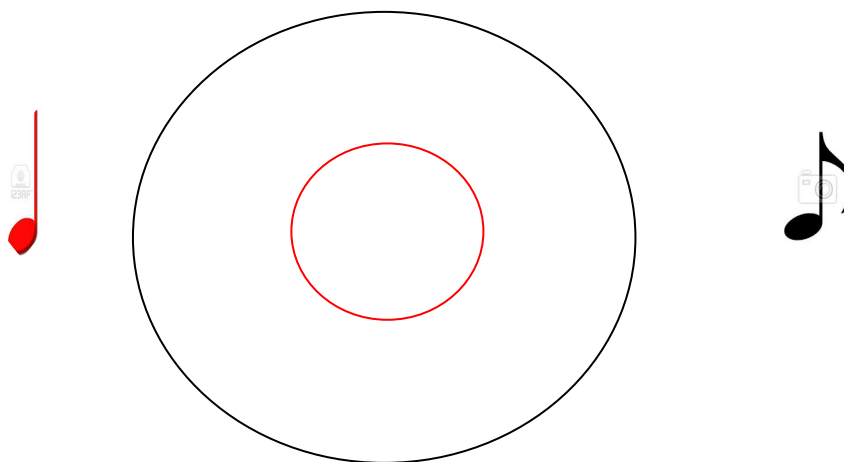
Úlohou žiakov je vymyslieť krátky rytmický útvar, ktorý si spoločne zahrajú na rytmických nástrojoch podľa vlastného výberu. Navyše pri svojej prezentácii jeden zo skupiny bude dirigent a ostatní hráči na rytmických nástrojoch. Svoj rytmický výtvar zapíšu správne na papier, ktorý dostanú v úvode zadania. Vo štvrtom ročníku môžeme k notovému písmu pridať aj synkopu a notu s bodkou.

Pohyblivé kruhy

Táto hra utvrdzuje rytmus pólóvých, štvrt'ových a osminových dôb. Učiteľ udáva rytmus v 4/4 takte, teda jeden krok na dve doby. Ak to žiaci zvládnu, vytvoríme dva kruhy – vonkajší kruh sa bude pohybovať v pôvodnom smere, vnútorný kruh zmení smer pohybu tak, že žiaci budú pravými ramenami smerovať do stredu kruhu. Vnútorný kruh bude kráčať do rytmu na doby pólóvé, vonkajší na doby štvrt'ové. Ak to žiaci zvládnu, môžeme zmeniť rytmus krokov. Ak zvládnu žiaci aj túto obmenu, opäť zmeníme rytmus krokov. &vnútorný kruh bude kráčať štvrt'ové noty a vonkajší kruh bude bežať osminové noty. Učiteľ udáva rytmus osminových dôb.

obrázok č.12

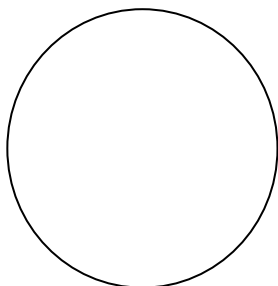
obrázok č. 13

Šašoviny

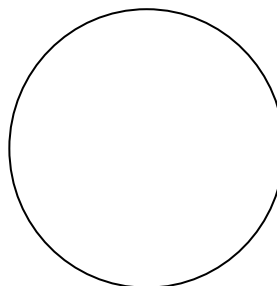
Žiakov rozdelíme do troch skupín. Každú skupinu pomenujeme príslušnou hodnotou noty: (skupina pólóvá / štvrt'ová / osminová, poprípade vo vyšších ročníkoch môžeme skombinovať skupiny s notou s bodkou, alebo synkopou). Úlohou každej skupiny je vytvoriť si spoločnú variáciu na osem d'ob tak, aby využili len svoje noty (alebo kombinácie). Žiaci pri tvorbe môžu využiť rytmické nástroje, hru na telo, alebo hlas. Po vytvorení etudy, každá skupina predvedie svoj v'ytvor. Výsledok tejto hry môžeme spestriť tak, že si triedu zmiešame, vytvoríme z nej určitý útvar a každý žiak vykonáva etudu svojej skupiny za sprievodu rytmického nástroja, ktorý udáva učiteľ, alebo sprievodu jednoduchej skladby, ktorá je v 4/4 takte.

Rozostavenie skupín:

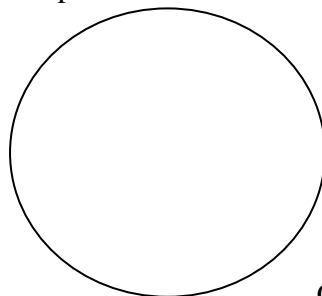
1.skupina- pólóvá nota

2. skupina- štvrt'ová nota

3.skupina- osminová nota

Obrázok č.14

Notová nálada

Táto hra je založená na improvizácii žiakov. Žiakov necháme voľne improvizovať v dostatočnom priestore rytmické hodnoty zadaných d'ob tak, aby vytvorili svojím pohybom istú náladu. Napríklad pólóvé noty – smutná nálada, štvrt'ové noty – veselá, optimistická nálada, osminové noty – šantivá nálada a pod. Najprv túto hru prevádzame frontálne, to znamená, že náladu na dané rytmické hodnoty vyjadruje celá trieda. Neskôr môžeme triedu rozdeliť na skupiny, ktoré sa môžu dopĺňovať podľa pokynov učiteľa, alebo žiaci si vzájomné variácie vytvárajú jednotlivo podľa dohody.

Džungľa

Triedu si upravíme tak, aby sme dostali čo najväčší priestor pre pohyb žiakov. Do prostriedku triedy rozložíme rôzne rytmické nástroje. Úlohou žiakov je vybrať si podľa svojej vôle rytmický nástroj /ak žiaci nebudú mať záujem o rytmický nástroj, môžu využiť hru na telo/ a pohybovať sa voľne po triede, že na nástrojoch, alebo tele, hrajú ľubovoľné rytmické hodnoty. Hru môžeme obmieňať tak, že na povel učiteľa hrá celá trieda len pólové noty, alebo iné rytmické hodnoty, ktoré im zadá učiteľ. Učiteľ však musí pri týchto obmenách udávať základné tempo napr. bubienkom.

Husľoško a Basoško

Nasledujúce aktivity sú zamerané na písanie husľového a basového kľúča

Aktivita 1

Na interaktívnej tabuli si zobrazíme na predvádzacom zošite oba kľúče vo farebnom rozlíšení. Úlohou žiakov je priradiť správne pomenovanie k daným kľúčom. Ďalšou časťou tejto úlohy je kontajnerová hra „Nájdí nás“. V ďalšom predvádzacom zošite máme dva kontajnery s nápismi „Husľový kľúč“ a „Basový kľúč“. Oba kľúče sú umiestnené na rôznych predmetoch, ktoré sa nachádzajú na danej stane. Úlohou žiakov je nájsť všetky kľúče a roztriediť ich do správneho kontajnera.

Aktivita 2

Kreslenie oboch kľúčov na papier farbičkami. Ide o to, aby si žiaci vo väčšom formáte nacvičili oba kľúče, ktoré neskôr v menšom formáte budú zapisovať do notovej osnovy. Je dobré, ak máme v triede žiakov, ktorým motorika a grafomotorika robí problém, aby sme najprv začali s nácvičkom vo vzduchu a potom dané tvary kľúčov preniesli na papier.

obrázok č.15

Aktivita 3

V tejto úlohe si zopakujeme pojem notová osnova. Opäť tu môžeme využiť interaktívnu tabuľu s ukážkou napísanej notovej osnovy, alebo si ju môžeme vyhľadať v učebnici, notovom zošite. Úlohou žiakov bude nacvičiť si písanie husľového a basového kľúča zapísaním do notovej osnovy netradičným spôsobom, avšak tvar kľúčov musí byť uchovaný.

obrázok č. 16

2.2 CLIL aktivity

Túto tému, teda výučbu notového písma, alebo rytmizáciu, môžeme využiť aj v CLIL aktivitách. Ide vlastne o integráciu rôznych učebných obsahov. Keďže na prvom stupni učíme cudzí jazyk, integrovali sme obsah anglického jazyka a hudobnej výchovy, hudobnej výchovy a matematiky. Ide vlastne o overenie si nadobudnutých poznatkov a ich overenie v reálnom živote.

Anglický jazyk – Hudobná výchova

-aktivita s názvom Who lives where?/Kto býva kde?/

Ide o zábavnú formu zopakovania si predložiek a poradia nôh v notovej osnove z anglického jazyka – pred /before/, medzi /between/, za /behind/, pod /under/, a hudobnej výchovy. Robili sme to hádankovou a demonštračnou formou, kde na otázky kladené v anglickom jazyku / Filomenka lives between Evka and Gusto. Can you find her place, please? /reagovali správnym umiestnením danej noty a zopakovaním jej polohy v danom jazyku.

Matematika – Hudobná výchova

Táto aktivita sa nám osvedčila pri zopakovaní si tvrdení – hneď pred, hneď za, vedľa, medzi. Taktiež je veľmi dobrou prípravou na učivo o výrokoch v matematike a prípravu riešenia zložených slovných úloh, napr. Neležím hneď za Daliborom ani Aničkou. Som však vedľa Evičky a hneď pred Gustom. Kto som?

Tieto aktivity si pedagóg môže variovať podľa seba, podľa cieľa, ktoré by mali tieto CLIL aktivity naplňať. Ide o spestrenie hodín týmito aktivitami a zároveň overení si poznatkov žiakov v konkrétnych situáciách, s ktorými sa môžu stretnúť aj v reálnom živote.

Anglický jazyk – Hudobná výchova

Toto prepojenie sa nám osvedčilo pri výučbe témy Time, teda výučbe hodín v anglickom jazyku. Toto prepojenie sme využili pri zavádzaní slovnej zásoby hodín – celá – o'clock, pol – half – štvrť – quarter. Využili sme pri tom aj zvuk – odbíjanie hodín, aby sme utvrdili u žiakov hodnoty nôh a zároveň formou spevu naučili novú slovnú zásobu. Tento spôsob sa mi dobre osvedčil aj pri učení času v anglickom jazyku. Žiaci nemali problém s časovým aparátom a presným pomenovaním najmä pojmov štvrť a trištvrte /quarter past - quarter to/ v anglickom jazyku.

Matematika – Hudobná výchova

V tomto prípade sme zvolili tému zlomky, ktorú sme si vyskúšali vo štvrtom ročníku. Veľmi dobré výsledky sme dosiahli pri delení celku, kde žiaci už ovládali noty a ich hodnoty a tak delenie celku v matematike na dve polovice, štvrtiny a osminy im nerobili žiaden problém. Na upevňovanie, preverovanie vedomosti sme dávali otázky typu: „ Koľko štvrtých nôt sa zmestí do jednej celej“? Otázky môžeme prispôbiť tomu, čo chceme u žiakov precvičiť. Zaujímavá je napríklad otázka pri zavádzaní tretiny, kde sa môžeme žiakov opýtať. „Ktorá nota sa počíta na tri doby“? Takto môžeme precvičiť notu s bodkou, kde bodka pri note nám predlžuje jej hodnotu o polovicu, takže v tomto prípade správnu odpoveďou bude . ., Hodnotu troch dôb má pólóvá nota s bodkou.“ Všetky variácie otázok závisia od kreativity učiteľa a od jeho cieľa hodín.

Hudobná výchova – Výtvarná výchova – Anglický jazyk

Prepojenie týchto troch predmetov je mojím najobľúbenejším. Prostredníctvom dvoch výchovných predmetov môžeme rozvíjať a utvrdzovať slovnú zásobu najmä u žiakov v prvom a druhom ročníku. V tejto kombinácii Vám ponúkam dve aktivity, ktoré sú v týchto ročníkoch u žiakov veľmi obľúbené.

Tóny –zvuky – farby

Túto aktivitu využívam pri učení sa farieb v anglickom jazyku a rozoznávaním tónov a zvukov v hudobnej výchove. Pri rozlišovaní tónov a zvukov sme si rozdelili Krajinu Hudby na Kniežactvo Nehudozvukovo, kde sme zatriedili všetky predmety. Ktoré vydávajú rôzne zvuky a Kniežactvo Tónusa Veľkého, kam sme zaradili hudobné nástroje a všetko, čo dokáže vylúdiť tón. Na hodine Výtvarnej výchovy žiaci vytvorili tieto dve Kniežactva s ich obyvateľmi / predmetmi, ktoré vydávajú rôzne zvuky a hudobné nástroje/. Žiakom dáme na výber len tie farby, ktorých pomenovanie poznajú v anglickom jazyku a vypíšeme, alebo formou nápovedných farebných škvŕn ich upevníme na tabuli. Úlohou žiakov je nakresliť tieto Kniežactva a opísať ich farebnosť v anglickom jazyku/ napr. My castle is brown, clock is red.../. V prvom ročníku som zadávala základné farby, ktoré sa žiaci učia v prvých lekciách:

- Red
- Yellow
- Green
- Orange
- Brown
- Black
- Blue

V druhom ročníku sme pridali farby: pink, white, purple, grey.

obrázok č.17

obrázok č.18

„Color music house“

Táto CLIL aktivita je na zopakovanie si pomenovania nôt v hudobnom domčeku, ktorý sme si vytvorili na hodine Hudobnej výchovy. Do domčeka sme „ubytovali“ všetky noty od c1 – c2. Každá nota mala hodnotu podľa toho, ako ju zvolili žiaci, podmienkou však bolo, aby ju správne pomenovali/ či ide o notu celú, pólóvú, štvrt'ovú, osminovú/. Na hodine výtvarnej výchovy, alebo na hodine Anglického jazyka som dala žiakom za úlohu namaľovať hudobný domček podľa ich fantázie a opäť som im zadala farebnosť prevedenia/ vid' úloha Tóny – zvuky – farby/ Úlohou žiakov bolo prezentovať svoje práce formou: My music house is yellow, the windows are blue, the doors are brown.....

obrázok č.19

obrázok č. 20

obrázok č.21

2.2 Odporúčanie pre prax

Oblasť hudobnej teórie je neoddeliteľnou súčasťou výučby hudobnej výchovy aj na 1. Stupni základných škôl. Je pravdou, že je považovaná za oblasť nezáživnú a kolegovia, nie všetci, zväčša približujú žiakom poznatky z tejto oblasti dosť okliesneným spôsobom. Aplikujú do praxe len to, čo im ponúkajú učebnice Hudobnej výchovy pre 1. Stupeň základných škôl. Nie každý pedagóg elementárneho vzdelávania považuje predmet Hudobná výchova za tú svoju špecifickú oblasť, v ktorej má prehľad po všetkých stránkach. A práve aj takýmto kolegom je určená moja práca. Tieto hry a cvičenia som v praxi skúšali niekoľko rokov v rôznych ročníkoch. Dala som ju vyskúšať aj kolegyniam, aby som získala nezávislý názor. Zhodli sme sa na tom, že hodiny hudobnej výchovy zameranej na hudobnú teóriu s našimi hrami a aktivitami s využitím aktivizujúcich metód boli pre žiakov, ale aj kolegyně záživnejšie, žiaci si preberané učivo rýchlejšie zapamätali a vedeli ho aplikovať na ďalších hodinách hudobnej výchovy. Je veľmi vhodné, ak sa s takouto výučbou hudobnej teórie začne so žiakmi už v prvom ročníku, kde sa pracuje s prvotnými témami, ako jej noty a písanie, rozdielnosť tónu a zvuku a pod. Je dôležité tieto poznatky cyklicky opakovať a obohacovať o nové pojmy a súvislosti v oblasti hudobnej teórie. U žiakov tým dosiahneme nenútené poznávanie tejto oblasti s trvalou kogníciou a zároveň podnietime tvorivosť v hudobnej oblasti. Navyše som si overila utvrdzovanie nielen hudobnej teórie, ale aj poznatkov z cudzieho jazyka v spojení s inými predmetov mojich CLIL aktivitách, ktoré boli pre mňa a dúfam aj pre mojich žiakov ozajstným zážitkom.

ZÁVER

Odporúčanie dokumentu ISCED 1, ako aj odborníkov na výučbu hudobnej výchovy na prvom stupni je, aby tento predmet bol pre žiakov zážitkom a priblížil im svet hudby a umenia. Preto by ju mali vyučovať učitelia so špecializáciou hudobná výchova. Realita v školách je však iná.

Cieľom mojej práce bolo ponúknuť súbor rôznych hudobných aktivít, ktoré pomôžu žiakom chápať hudbu aj z teoretickej stránky. Chcem ukázať, že aj také navonok nezáživné učivo, ako je hudobná teória sa dá odučiť tak, že je zážitkom nielen pre žiaka, ale aj pre učiteľa. Dúfam, že sa mi podarilo priblížiť a dať návod na využitie rôznych metód, najmä aktivizujúcich, ktoré môžeme v plnej miere na hodinách hudobnej výchovy na prvom stupni využívať.

Verím, že sa snád' aj pomocou mojej práce stanú pre Vás a vašich žiakov hodiny hudobnej výchovy zážitkom, ako to bolo i v mojom prípade.

Zoznam bibliografických zdrojov

PETLÁK, Erich. 2004. *Všeobecná didaktika*. 2. Vydanie. Vydavateľstvo IRIS 2004. ISBN 80-89018-64-5

ŠTÁTNY PEDAGOGICKÝ ÚSTAV. 2008. *Štátny vzdelávací program pre 1. Stupeň základnej školy v Slovenskej republike, ISCED 1 – Primárne vzdelávanie*. Bratislava 2008.

TUREK, Ivan. 2008. *Inovácie v didaktike*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum Bratislavského kraja v Bratislave, 2008. ISBN 80-8045-161-X

TUREK, Ivan. 2010. *Didaktika*, Bratislava: Iura Edition, spol.s.r.o. člen skupiny Wolters Kluwer, druhé prepracované vydanie. ISBN 978-80-8078-322-8

Internetové odkazy

<http://kids.yahoo.com/music>

<http://www.google.sk/search/>

http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page

<http://en.wikipedia.org/w/index.php?search=motiv%C3%A1cia&title=Special%3ASearch&fulltext=1>

Zdroje obrázkov

Obrázky č.1. , č.12, č.13, č. 14.č. 15, č.16,č.17, č.18,č.19,č.20 – súkromný archív

Obrázky č.2,č.3, č.4, č.5, č.6, č.7, č.8, č.9, č.10, č.11, zdroje:

<http://www.didacticke-hracky.sk/sk/katalog/orffove-hudobne-nastroje>

<https://www.google.sk/search?q=notov%C3%A9+znaky&hl=sk&client=firefox-a&hs=u0l&rls=org.mozilla:sk:official&prmd=imvns&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=6A-kULuMBYj74QsBp4CIDQ&ved=0CC8QsAQ&biw=1440&bih=807>

<http://sk.wikipedia.org/wiki/Nota>

